

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 114

מסכת בבא קמא ב'-ח'

בס"ד, י' אב תשס"א

השבוע בגליון

■ חכמה בגויים תאמין
■ משאבות הלחץ של חברת "מקורות"
■ אדנית שמעכה גג מכוננית
■ מים שהזיקו וחייבים מדין "אש"

■ טבח שהתגרש במלאכתו
■ שמחת ברית מילה בעזרת מגנט
■ תפילתו של הגנב

■ מדוע אנו מתחילים ללמוד מסכת בבא קמא?
■ מהו המקור לכך שאסור להזיק?
■ המזל אינו גורל עיוור
■ מקור המילה "מזל"

דבר העורך

חברותא בבידעם

השבוע, עומדים אנו להתחיל ללמוד בעזרת ה' את מסכת בבא קמא הפותחת את סדר נזיקין. אין ספק, כי הלומדים הקבועים, מתמלאים באושר ובסיפוק, בהביטם לאחור על המסכתות הרבות שהם זכו ללמוד במהלך השנים האחרונות. ודאי, שמרץ רב ננסך בהם לקראת התחלת סדר חדש ומסכת חדשה, זוהי דרכו של עולם. תופעה מעניינת זו, מעלה את השאלה, מהו איפוא הדבר הממריץ והמדרבן יהודים כה רבים להתמיד בלימודם, יום אחר יום, שבוע אחר שבוע, חודש אחר חודש ושנה אחר שנה?

התשובה היא אחת: אהבת תורה. פשוטו כמשמעו. מכח ההשתוקקות לתורה הקדושה, אצים המוני יהודים מידי יום ביומו אל בית המדרש, והוגים בתורה הקדושה. לקח רב בנושא זה ניתן ללמוד מהמעשה הבא ששמענו מהרב ליפא פלמן שליט"א מרבני בית מדרשנו.

הימים, ימי מלחמת העולם הראשונה. העיירה זאגרי-שן שבליטא, היתה גם היא נתונה בסערת המלחמה. אימי ההפגזות והמלחמה הגיעו גם אליה. תקופה לא קלה עברה על יהודי המחוז שלא ידעו מה ילד יום.

עם רדת הערב, החל חושך עבה וסמיך מזדחל בין בתי העיירה, והכל התכנסו לבתיהם מתוך תקווה שיעברו את הלילה בשלום.

אור קלוש הבלתי מחלון אחד הבתים הנמוכים שבקצה העיירה. בבית פנימה, ישב רב ואב"ד העיר זאגרי-שן, הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל, ליד השולחן ולמד גמרא עם בנו יקירו, שמואל. השניים ניתקו את עצמם מהאירועים הסובבים אותם, ובעוד שאר בני העיר ישבו בבתיהם וכסו את ציפורניהם המשיך בעמוד הבא

מדוע אנו מתחילים ללמוד מסכת בבא קמא?

בעז"ה בימים אלו, עומדים המוני בית ישראל, לומדי ה"דף היומי", להתחיל את סדר נזיקין, הנפתח במסכת בבא קמא. כידוע, המשניות והתלמוד בבלי, מחולקים לששה סדרים: זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קדשים וטהרות. בסדר זה, גם מונה הגמרא (שבת לא/א) את ששת הסדרים, כפי שהיא דורשת זאת מהפסוק (ישעיהו לג/ו) "והיה אמונת עתיך חסן ישועת חכמת ודעת". - **אמונת** - סדר זרעים, **עתיך** - סדר מועד, **חסן** - סדר נשים, **ישועת** - סדר נזיקין, **חכמת** - סדר קדשים ו**ודעת** - סדר טהרות.

והנה, בעל התוספות יום טוב (בפתיחה לסדר זרעים ונזיקין בשם "כף הנחת") מביא, כי יש המונים את סדר נזיקין כאחרון ברשימת הסדרים, זאת, על פי הפסוקים (תהלים יט-כ) "תורת ה' תמימה וכו' משפטי ה' אמת צדקו יחדו", המרמזים על ששת הסדרים, שהאחרון בהם הוא סדר נזיקין המרמז במילים "**משפטי ה'.**" יוצא איפוא, שבפסוק בישיעיהו נרמז שסדר נזיקין הוא **השלישי** ברשימת הסדרים, ואילו בפסוק בתהילים נרמז שסדר נזיקין הוא **האחרון** ברשימת הסדרים.

בעל התוספות יום טוב מבאר, כי אין כל סתירה בין הפסוקים. שכן, בזמנו של דוד המלך, נעים זמירות ישראל, ישבו עם ישראל איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, ואז מן הראוי להקדים את הלכות קדשים וטהרות שנהגו הלכה למעשה. אולם, ישעיהו הנביא נשא את דבריו כלפי תקופת הגלות. ולפי שבתקופה זו אין נוהגים דיני קדשים וטהרות, נדחקו הסדרים הללו לסוף רשימת הסדרים.

מדוע מסכת בבא קמא היא הראשונה? מעניין לציון את דברי הרמב"ם (בפתיחה לפירוש המשניות ד"ה "והחלק השישי") המבאר, שמסכת בבא קמא היא הראשונה בסדר נזיקין, ללמד, ש"אין השופט רשאי להקדים דבר קודם שיסיר ההיזק מבני אדם". כלומר, שתחילה על דייני בית הדין, היא להסיר ולהרחיק את המזיקים.

דף ב/ב ארבעה אבות נזיקין

מהו המקור לכך שאסור להזיק?

מסכת בבא קמא אותה אנו עומדים להתחיל ללמוד בימים אלו, עוסקת בגדרי חיוב התשלומים של אדם שהוא או ממונו הזיקו את הזולת או את ממונו. בשורות הבאות נברר, האם יש איסור להזיק את ממונו הזולת ואם כן, מהו מקור האיסור?

הגמרא (לקמן נא/א) אומרת שאין אדם יכול למנות את רעהו כשליחו לכריית בור ברשות הרבים, משום ש"אין שליח לדבר **עבירה**". הרי לנו, כי הגמרא מכנה אדם המזיק כעובר עבירה. כך גם קובע ה"טור" (ח"מ ריש סי' שע"ח): "כשם שאסור לגנוב ולגזול ממון חבירו, כך **אסור להזיק ממון שלוי**". כל שנותר לנו, הוא לברר על איזו עבירה עבר המזיק ומה מקורה. על מדוכה זו ישבו גדולי הפוסקים והמפרשים מזה דורות רבים, ולהלן מקבץ של דעות ושיטות.

המשך בעמוד הבא

נשמת

לעילוי

הר"ר

אליהו מרדכי זוננפלד
ז"ל בן הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל
נלב"ע ט"ו אב
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י נכדו ומשפ' שיחיו

נשמת

לעילוי

הר"ר

יוסף פנחסי (פנחסוב)
ז"ל-אנטוורפן בן הר"ר אברהם ויעל ז"ל
נלב"ע ביום שבי"ק ט"ז תמוז תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידו האחים הר"ר בן ציון
ופנחס פוזילוב שיחיו-הוצלה פיתוח

נשמת

לעילוי

הבחור ר'

חיים הלל בקשט ז"ל
ב"ר אהרון שיבלחט"א נלב"ע ט' אב תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י הוריו ידידו
הר"ר אהרון וזוגתו מרת ציפורה
בקשט שיחיו - פתח תקוה

המשך מעמוד קודם

בחשך, למדו האב והבן את תורת ה'. אהבת התורה שיקדה באב הדגול ובבנו היקר, לא ידעה גבולות. זכות גדולה נפלה בחלקו של שמואל הילד. אביו, רבי בן ציון, נמנה על תלמידי החכמים הנודעים בדורו. הוא היה מתלמידיו המובהקים של הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל, וידידו הטוב של הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל. השעות נקפו עברו להם, ולפתע, בעיצומה של סוגייה מעניינת, כבה הנר הקטן שהאיר את דפי הגמרא. אש התורה בערה בו בשמואל הקטן. "אנחנו נמשיך ללמוד ויהי מה", חלפה בקרבו המחשבה. לא חלפו רגעים מספר ורעיון שובבי צץ בראשו.

קיר משותף חצץ בין בני משפחת פלמן למשפחה נוספת שהתגוררה בסמיכות להם. בסמוך לאותו קיר, היה מוצב ארון בגדים גדול ויציב. מעל הארון היה קבוע אשנב זכוכית קטן, ודרכו ניתן היה להבחין כי בבית השכנים דולקת עששית קטנה.

וממחשבה למעשה. שמואל הקטן, אץ להביא כסא, העמיד אותו ליד הארון והוא ואביו נעמדו יחדיו על הכסא. אז, הניף רבי בן ציון את בנו שמואל אל על, ובכוחות משותפים הצליח הילד לטפס מעל הארון. "כעת נוכל לשוב וללמוד" שח הילד בסיפוק. אביו הגיש לו את כרד הגמרא שבה למדו, וכך, שכב שמואל הקטן למעלה, מעל הארון, והחזיק בידי הקטנות את הגמרא שמילותיה נראו בקושי לאור קרני האור הקלושות שבקעו מהעששית של השכנים.

למטה, שב הרב בן ציון אל מקומו ליד השולחן, והשניים שבו אל לימודם ביתר שאת וביתר עוז. קולו הדקיק של הילד הקטן ניסר בעלטה, הוא קרא את הגמרא ואביו הדגול הפנה את קולו למעלה, לכיון ילדו ששכב על הארון, והסביר לו את דברי הגמרא.

אין! אין עוד אומה בעולם, שיכולה להוציא מקרבה בנים שכה מסורים למורשת האומה ולתורתה. בתוך המלחמה והפחדים, בחושך, כאשר כל הסיבות והתירושים שבעולם נתונים בכף ידך, כדי להסביר ולנמק מדוע כעת אי אפשר ללמוד, פשוט לא שייך. ישובים להם שני יהודים, אב דגול, רב עיר ואב בית דין, וילדו הקטן, וההוגים בתורת ה'. היש לנו אהבת תורה גדולה מזו?

לא לחינם זכה רבי בן ציון בבן שכה חשק בתורה. דוגמא אישית, כך אומרים אישי החינוך כולם, היא החינוך הטוב ביותר.

לאחר סיום המלחמה, השתלטו הקומוניסטים על ליטא, ומאבקם הראשון הופנה כנגד הרבנים מנהיגי העדה. בעקבות זאת, נאלץ הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל להסתתר בבודיעם שבביתו מאימת הצוררים.

מה יעשה רב יהודי שנאלץ לשכב בבודיעם? ובכן, מידי יום, היה מגיע הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל לביתו של רבי בן ציון, מטפס גם הוא אל הבודיעם, והיו השניים רכונים בגומחה ועוסקים בתורה הקדושה!!! יהודי שזוכה לרכוש אהבה לתורה, ומשכיל להבין את האור הנצחי שמנחילה התורה ללומדיה, זוכה גם לקבוע עיתים לתורה מידי יום ביומו, שהרי מיהו שיהיו להפסיד אושר עילאי כה רב.

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

לפני עור לא תתן מכשול: הרמ"ה (בבא בתרא ס"י ק"י) מבאר, כי איסור זה נובע ממצוות לא תעשה (ויקרא יט/ד) "ולפני עור לא תתן מכשול", האוסרת להציב מכשול שעלול להזיק לאחרים, הן לגופם והן לממונם. קל וחומר, שאסור להזיק לזולת בפועל (עי' עוד "קובץ שיעורים" ב"ב אות ע"ז).

ואהבת לרעך כמוך: הרמ"ה מוסיף ומבאר שאסור לאדם להזיק, גם משום שבכך הוא עובר על מצוות עשה "ואהבת לרעך כמוך". ההבדל בין שני טעמים של הרמ"ה יבוא לידי ביטוי באדם שהזיק במזיד. שכן, אדם העובר על "לא תעשה", פסול לעדות (רמב"ם הל' עדות פ' י"ב הל' א'). אולם, אדם העובר על מצוות עשה, אינו פסול לעדות. לפיכך, אם האיסור להזיק נובע ממצוות לא תעשה "לפני עור", המזיק את חברו במזיד פסול לעדות. אולם, אם האיסור להזיק הוא משום **מצוות עשה** "ואהבת לרעך כמוך", המזיק את חברו, אף במזיד, אינו נפסל לעדות (עי' קה"י ב"ק ס"א א').

לא תגזול: רבינו יונה לומד (אבות א/א), שאסור לאדם להזיק את חברו, משום שבכך הוא עובר על איסור לא תגזול, "ובתורה שבעל פה נתקבל שכל הניזקין בכלל אותו לאוו".

דאגה לרכוש הזולת: אחרונים רבים (יחלקת יואב" חו"מ סי' כ', רש"י כתובות יח, קה"י שם) מפרשים, כי איסור זה נלמד מכך שהתורה חייבה את האדם להציל את ממון חברו מאבדון, ומי שאינו עושה כן עובר על מצוות לא תעשה (ב"מ לא,א, "שערי תשובה" לרבינו יונה, שער ג' אות ע'). לפיכך, ודאי שבמצוות התורה כלול האיסור לגרום נזק לזולת.

הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל (הובא ב"ברכת שמואל" סי' ס"ב) מוסיף ומבאר, כי מכל השיטות האמורות לעיל, אנו למדים על כך שלאדם אסור להזיק, אך עדיין אין אנו יודעים שהאדם גם מצווה לשמור על ממון שלא יזיק. לדבריו, דין זה אנו למדים מהפסוק (שמות כא/לו) **"ולא ישמרנו בעליו"**. בפסוק זה גילתה התורה את רצונה שהאדם חייב לשמור על ממון שלא יזיק, ומי שאינו נוהג כן עובר על רצון התורה. מעתה, אם האדם מצווה לשמור על ממון שלא יזיק לאחרים, ודאי שלאדם עצמו אסור להזיק לאחרים.

דף ב/ב אדם דאית ליה מזלא

המזל אינו גורל עיוור

בסוגייתנו מבואר, כי הלשון "נגיחה" מתייחסת לשור הנוגח אדם, ואילו הלשון "נגיפה" מתייחסת לשור הנוגח בהמה. שכן, קל לנגוח בעל חיים מאשר לנגוח אדם, מאחר שהאדם מוגן על ידי מזל השומר עליו, אך לבהמה אין מזל המגן עליה.

מהו מזל? מדבריו של רש"י (שבת נ"ב, ג/ב, מגילה ג/א) אנו למדים, כי לכל אדם יש מלאך השומר אותו ומגן עליו מפגעים, והוא המכונה "מזל". הרמב"ן (ויקרא יח/כה) מבאר, שהמזלות הם הכוכבים, כידוע לכל, אלא שלכל כוכב יש מלאך, שהוא שר הממונה על המזל.

מקור המילה "מזל": הזוה"ק מבאר (וירא קט"ו,א), כי המילה "מזל" היא מלשון "יזל". כלומר, שהשפע מאת הקב"ה נוזל ועובר אל הברואים דרך המזלות. לאמור בדברי סוגייתנו, כי לאדם יש מזל השומר אותו, ישנה גם השלכה הלכתית מעניינת המבוארת בתוספות (חולין מב/ב ד"ה "ואמר") האומר, כי יש מחלות [כגון, נקיבת קרום המוח], שכאשר הבהמה לוקה בהן, אנו מכריזים עליה כ"טריפה", אך אם אדם לוקה בהן אין הוא מוגדר כ"טריפה", שכן, עקב מזלו המגן עליו, אין הוא ממחר למות כבהמה.

גם לדשא יש מזל: רבי צדוק הכהן זצ"ל מלובלין (ישיבת מלאכי השרת פ"ד) מקשה על גמרתנו מדברי המדרש רבא (בראשית פרשה י'), בו מבואר כי לכל עשב ועשב יש מזל [יש גורסים מלאך] האומר לו גדל. מוכח, איפוא, כי אין כל הבדל בין האדם לשאר הברואים, ולכולם מזל המגן עליהם. אולם, רבי צדוק הכהן זצ"ל מבאר כי יש שתי דרגות של מזל. הצמחים ובעלי החיים, נתברכו במזל, שתפקידו אינו אלא לדאוג שיגדלו כפי טבעם, אך בהתרגש עליהם צרה או מקרה רע, אין הוא מגן עליהם. לעומת זאת, מלאכו-מזלו של האדם, לעיתים, אף מסייע לו להנצל ממקרים רעים.

המזל אינו גורל עיוור: בביאור מהות עניין המזל מסביר הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל ("מכתב מאליהו" ח"ד בחירה ומזל פ"א) שאין האחד זוכה באורח מקרי במזל טוב ורעהו זוכה באורח מקרי במזל רע, אלא שורש המזל נעוץ בכך, שלכל אדם יש תפקיד לגלות את כבודו של השי"ת בעניינים מסויימים, ואין דומה חלקו של יצור אחד לחלקו של האחר. מתוך חלוקה זו נגזר על כל אדם לחיות בתנאים מסויימים, שעל ידם הוא מסוגל להגשים את מטרתו בעולם הזה. לפיכך, יתכן שתפקידו של האחד הוא לקדש שם שמים מתוך עוני, ותפקידו של רעהו הוא לקדש שם שמים מתוך עושר.

דף ה/א היזק שאינו ניכר

טבח שהתרשל במלאכתו

המשך מעמוד קודם

בעומדנו בתחילת סדר נזיקין, נישא עינינו לנותן התורה, שיתן בליבנו אהבת תורה ויראת שמים, ונזכה להוסיף ולהגביר חיילים לתורה.

בברכת התורה

הערוך

פנינים

דף ב'א ארבעה אבות נזיקין וכו' והמבעה.

תפילתו של גנב

אחד מאבות הנזיקין שמונה משנתנו, הוא "מבעה". לדעת רב, "מבעה" הוא כינוי לאדם שבאפשרותו ל"הבעות", כלומר לבקש ולהתפלל.

דברים אלו מעוררים את השאלה, מדוע הגדרתו של האדם מתבטאת דווקא כ"מבעה", וכי אין לו לאדם תכונות נוספות, שעל פיהן ניתן לכנותו.

יותר מכך, הרי אנו עוסקים כעת באדם שמזיק. והנה, דווקא כאשר האדם עוסק בפעולה שלילית, בחרו להגדירו בתואר זה, מה גם, שהגדרה זו על האדם, אינה קיימת באף מקום בש"ס.

מדבריו של ה"מכתב מאלהיו" (ח"ג במאמר "תפילה היא מהותו ובחירתו של האדם" עמ' 89) אנו למדים, כי האדם, בכל דרגה ומצב שבו הוא נתון, הרי הוא שואף ומתפלל, מייחל ומצפה שתצליח דרכו. המאמין, מתפלל אל בורא העולם, והשוטה, אל אליליו, אך כולם מתפללים, לכל הפחות בסתר לבם, להצלחה, כמאמר חז"ל (ברכות סגא על פי גירסת ה"עין יעקב") שאפילו גנב העומד בפתחה של מחתרת לפני ביצוע משימתו הזדונית, נושא עיניו למרומים שלא יתפסוהו בעת עבודתו.

אמור מעתה, אין כינוי ראוי לאדם מאשר "מבעה".

פנינים

דף ד'ב צער וריפוי שבת ובושת

חכמה בגויים תאמין

כאשר אדם מזיק את חברו, עליו לשלם לו גם עבור הצער שנגרם לו בשל כך. רש"י בסוגייתנו (ד"ה "צער") מבאר, כי כדי לשום את סכום המעות שעל המזיק להשליש לידי הניזק, בודקים, כמה כסף מוכן לשלם אדם שנידון לקציצת ידו על ידי המלך, כדי שיקצוהו על ידי סם ולא על ידי חרב, ואת ההפרש הזה על המזיק לשלם לניזק.

בספר "נשמת אברהם" (חז"מ ס"י ת"כ) מציין, כי מדברי רש"י אנו למדים דבר מעניין ביותר לגבי דרכי הרפואה בימים הקדומים. רש"י אומר: "אומדן כמה אדם העומד ידו ליקצץ על חרב רוצה ליתן כדי שיתקצץ לו על ידי סם דלית ליה צער כולי האי".

מדברי רש"י עולה, שבתקופות קדומות פיתחו שיטה לקצוץ אברים לא על ידי סכין אלא עם סם בלבד, שהרי רש"י אומר "שיתקצץ לו על ידי סם".

בסוגייתנו נחלקו האמוראים, האם אדם שהזיק "הזיק שאינו ניכר" חייב לשלם על כך. בהגדרת המושג "הזיק שאינו ניכר" מבאר המאירי (גיטין מ"ב ד"ה "ולענין משנתנו"), שאמנם, החפץ עצמו לא ניזוק מבחינה פיזית, אלא שהמזיק הביא את החפץ למצב שההלכה אינה מתירה להשתמש בו. כגון, אדם שטימא את תרומת חבירו, שהפירות עצמן לא ניזוקו, אך מעתה אין להם כל שימוש. להלכה נפסק ("שולחן ערוך" חו"מ סי' שפ"ה סעי' א'), כי מצד הדין המזיק את חברו הזיק שאינו ניכר פטור מלשלם, אבל חכמים קנסוהו לשלם את מלא הנזק אם עשה זאת במזיד.

כל זאת, אם בחפץ עצמו לא חל כל שינוי. אולם, אדם שנקב חור זעיר באתרוג חבירו, הרי הוא חייב לשלם על הנזק שנגרם בשל כך שהאתרוג אינו ראוי למצווה, אף שלמראית עין לא ניכר הנזק באתרוג, מאחר שבפועל נעשה שינוי בגוף האתרוג. את השלכותיה רחבות ההיקף של הלכה זו, נוכל ללמוד מחילוק מעניין שכתב ה"פרי מגדים".

מעשה בטבח שתוך כדי עבודתו, הכניס בטעות בשר טרף לשני סירים. הסיר האחד הכיל תבשיל חצילים והסיר השני הכיל בשר כשר. מדברי ה"פרי מגדים" (או"ח הנהגת או"ח סדר ב') עולה, כי כאשר נבדוק כל מקרה לגופו, נוכח, כי הטבח חייב לשלם על החצילים שנאסרו באכילה, אך אינו חייב לשלם על סיר הבשר הכשר שירד לטמיון. שכן, בבשר הכשר שעורב עם הבשר הטרף, לא חל כל שינוי וטעמו נותר כשהיה, שהרי טעם שני הבשרים שווה. על כן, הרי זה "הזיק שאינו ניכר" והמזיק אינו חייב לשלם על כך שהרי פעל בשוגג.

לעומת זאת, החצילים שנטרפו, השתנו בטעמם, שהרי טעם הבשר הטרף נבלע בהם ומעתה טעמם שונה, ועל כן נזק זה נחשב כהזיק ניכר, ומאחר שאדם מועד לעולם, עליו לשלם לבעל החצילים על הנזק שנגרם לו (ע"י שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סי' פ"ח).

דף ו'א לאתווי אבנו סכינו ומשא

שמחת ברית מילה בעזרת מגנט

לפני שנים רבות, בשנת תשי"ט, התעוררה בירושלים שאלה נדירה ומעניינת. היה זה בעיצומו של יום השבת, כאשר ערבי נשא את כליו של מוהל לבית כנסת בו היתה אמורה להיערך ברית מילה. הערבי הניח את התיק בבית הכנסת והלך לדרכו. והנה, כאשר המוהל פתח את תיקו, התברר שסכין המילה נעדרת, וחיפוש קל העלה, כי הסכין נפלה סנטימטרים ספורים מפתחו של בית הכנסת. במצב זה, אדם מיישראל אינו ראוי להכניס את הסכין פנימה, שהרי במקום בו אין עירוב, אסור להכניס חפץ מרשות הרבים לרשות היחיד.

רב בית הכנסת שנכח במקום, הגה רעיון מבריק. במחסן בית הכנסת היה מונח מגנט רב עוצמה. לפיכך, הוא הציע להניח את המגנט על פתח בית הכנסת, באופן שהסכין תגרו מעצמה אל המגנט וכך יוכלו לערוך את ברית המילה. אולם, הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל, בגאונותו הרבה, הוכיח מסוגייתנו כי הדבר אסור, כפי שיבואר להלן.

כמבואר בסוגייתנו, המניח סכין או אבן במקום שהם עלולים ליפול ממנו ולהזיק, כגון, בראש הגג, חייב בתשלומי הנזק אם הם נפלו והזיקו, כפי שהתורה חייבה מבעיר אש לשלם על מעשיו אם האש התפשטה והזיקה. לדעת רבי יוחנן, המצית אש חייב בתשלומי נזקה, משום שהלהבות נחשבות כחיצים שנורו על ידו, ובהגדרת רבי יוחנן "אשו משום חיציו". כלומר, כפי שהיורה חץ אחראי לנזקים שנגרמו על ידי החץ, כך גם אדם שהצית אש חייב לשלם על נזקים שנגרמו על ידי האש, למרות שהוא אינו מזיק בידיו בפועל. (זו דעת בעלי התוספות דף ה'ב ד"ה "כ"י". ועי' רא"ה בשטמ"ק לקמן נ"ב, שחולק על כך).

עתה, נשוב לסכין המילה המונחת לפני בית הכנסת וניווכח, כי גם על ידי מגנט אסור להכניסה בשערי בית הכנסת. שכן, אחר שמבואר בסוגייתנו, שפעולות הנגרמות על ידי האדם מתייחסות אליו באופן ישיר, גם המניח מגנט למשיכת הסכין פנימה נחשב כמי שהכניס את הסכין במו ידיו, למרות שהסכין נכנסה מכח השאיבה של המגנט (שו"ת "הר צבי" או"ח א' סי' קל"ב).

שאלה מעניינת זו עוררה הד רב בקרב הציבור התורני, ואף עלתה לדיון בשעת ביקורו של הגאון רבי חיים חייקין זצ"ל בשנת תשכ"ה אצל רבה של ציריך, בעל ה"חלקת יעקב", שסבר (שו"ת או"ח סי' ק"ט), כי מותר היה להכניס את הסכין לבית הכנסת בעזרת המגנט, זאת, על פי המבואר במשנה (שבת צ"א), כי המוציא מרשות לרשות "שלא כדרך המוציאים" - פטור מדאורייתא. לפיכך, גם המכניס את הסכין בעזרת המגנט אינו עושה זאת בדרך הרגילה בה אנשים מכניסים חפצים לבתיהם, ועל כן אין הוא נחשב כעובר על מלאכת הכנסה מרשות לרשות [עיי"ש צירוף הסיבות שיש להתיר איסור דרבנן במקרה זה].

דף ו'ב הכותל והאילן שנפלו

משאבות הלחץ של חברת "מקורות"

כאשר אנו לומדים על "אש" ו"בור" עלינו לדעת, כי לסוגיות אלו השלכות, לא

רק להיזק שנגרם על ידי בור ואש בלבד, אלא כפי שניווכח להלן, לנושאים אלו השלכה גם למקרי נזיקין שונים, כגון: נזילת מים שגרמה נזק לציד, או עציץ שנפל מאדן החלון מגובה רב והיזק, שיש לדון לאיזה סוג של "מוזיק" עלינו לשייך נזקים אלו.

בתחילת המסכת נקבעו ארבעה אבות נזיקין: שור, בור מבעה, והבער". כל אב נזיקין שונה באופיו ומעלה, וכך גם בחיוביו לשלם עבור נזקים. לדוגמה: ה"בור" פטור מנזקי כלים, וה"אש" פטורה מתשלום על שריפת חפצים שהיו טמונים בקרקע. מעתה, בכל אירוע של נזק, יש לבדוק את מאפייניו כדי לקבוע לאיזה הגדרה הוא שייך וכך לדעת האם יש לחייב על נזק זה אם לאו.

אדנית שמעכה גג מכונית: דיירי בניין באזור המרכז התייצבו בפני בית הדין כשהם תובעים את אחד השכנים בגין אדניתו שנפלה. מספר חודשים טרם נפילתה, התריעו השכנים בפני בעליה, כי אחיזתה רופפת והיא עלולה ליפול, אך הוא לא שעה לאזהרותיהם, ואכן, בסופו של דבר נחתה האדנית לרחוב ומעכה את גג מכוניתו של אחד השכנים. חיובו של בעל האדנית לפצות את בעל הרכב, תלוי ועומד במחלוקת הראשונים בסוגייתנו, האם להגדיר את החפץ הנופל כ"אש" או כ"בור" (קובץ "דברי משפט" חו"מ ח"ב).

בסוגייתנו מבואר, כי בעל כותל רעוע שהוזחר לסלק את הכותל ולא עשה כן, חייב לשלם על נזקים שנגרמו עקב נפילת הכותל. אלא, שנחלקו הראשונים, האם הכותל שהיזק מוגדר כ"אש" או כ"בור", ומחלוקתם נובעת מהגדרת שורשי המאפיינים של "אש" ו"בור". שכן, המאפיין של "בור" הוא, שהבור אינו הולך ומוזיק אלא הניזקים נופלים לתוכו. ואילו המאפיין של "אש" הוא, שהרוח מצטרפת אליה ומסייעת בידה להזיק.

והנה, בכותל רעוע זה, מעורבים מאפיינים של "אש" ושל "בור" יחדיו. שהרי מצד אחד הכותל הזיק בשעת נפילתו והוא זה שהתקרב אל הניזק, בשונה מ"בור", שהניזק מתקרב אל המזיק. מאידך גיסא, כותל זה גם אינו דומה לאש, שהרי הכותל אינו נזקק לעזרת כח אחר כדי להזיק, שכן, נפילתו נובעת מהתמוטטות עצמית ולא מחמת הרוח. בשל כך, נחלקו הראשונים, האם להגדירו כ"אש" או כ"בור" (לדעת הרא"ש דינו כבור, ובדעת התוס' כתב הקה"י בתשובתו בשו"ת "משכנות ישראל" בפתיחה לספר, שדינו כאש).

מעתה, חיובו של בעל האדנית יהא תלוי במחלוקת הראשונים. שכן, אם האדנית שנפלה מוגדרת כ"בור", בעל האדנית פטור מלשלם, שהרי התורה פטרה את ה"בור" מתשלום עבור כלים שניזוקו על ידו (ב"ק כחב), והמכונת הרי היא כלי. אולם, אם האדנית שנפלה מוגדרת כ"אש", חייב בעליה לפצות את בעל הרכב על הנזק שנגרם לו.

מים שהזיקו וחייבים מדין "אש": לעומת זאת, סכסוך שכנים אחר הסתיים בהכרעה ברורה שעל המזיק לשלם. במקרה זה, שכן הדר בקומה הראשונה תבע את שכנו המתגורר מעליו לשלם על נזקים שנגרמו לו ממים שקלחו לביתו ממערכת האינסטלציה הלקויה שהלה סירב לתקנה. כאשר הגיעו השניים לדין תורה, טען המזיק, כי אמנם המים נחשבים כממונו לאחר שעברו דרך מונה המים שלו. מכל מקום, מאחר שטבעם של המים שהם זורמים מכח עצמם, לדעת חלק מהראשונים הרי הם כ"בור" כפי שכותל שנפל מוגדר כ"בור", ולפיכך, הוא פטור מתשלום הנזקים של הכלים שניזוקו מהמים.

אולם, בית הדין הכריע, כי מאחר שהמים מוזרמים בצינורות בלחץ המשאבות של חברת "מקורות", הרי ש"כח אחר" מעורב בהליכתם, ולפיכך, המים מוגדרים כ"אש" והמזיק חייב לשלם לשכנו ("עמק המשפט" ח"ג סי' כ"ח).

"מאורות הדף היומי"

בית המדרש למגיד שיעור דף היומי, סוכטשוב

בשורה לתושבי

קדימה והסביבה

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד שיעור חדש בדף היומי

השיעור יתקיים במדרשה ליהדות "קדימה אור"

בית הכנסת רח' בן צבי 90

ע"י הרב פנחס רז שליט"א

מרבני בית מדרשונו

כל יום מ 8:45 עד 9:45 בערב

הצבור הרחב מוזמן

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471

טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות

הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגליון לאור להנצחת יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות

03-616-06-57

נקודות הפצה בחו"ל

מנצ'סטר: הר"ר מנחם אדלר

44-161-7088575

לונדון: הר"ר יחזקאל אברט

020-84551997

בלגיה: הר"ר יעקב סנדוביץ

0475-263759

צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר

333-88140301

ארה"ב ניו ג'רסי: הר"ר אייזיק פרי

201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר

818-5098880

מונטריא: הר"ר שמואל צבי לקס

514-2744160

באוצרות הברית

ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי"

בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר

לפרטים נא לפנות לטל. 718-972-5756

בשורה טובה

ללומדי הדף היומי

יצא לאור

ספר

מהרש"א המבואר

על מסכת בבא קמא

המבאר ומפרש את דברי המהרש"א

להשיג בחנויות הספרים

ובטל. 03-5796247

בשורה טובה

ללומדי הדף היומי

יצא לאור הספר הנפלא

סדורה משנתו

על פרק ראשון מסכת

בבא קמא

תמצית דברי הראשונים

והאחרונים לפי סדר הדף

ניתן להשיג בחנויות המובחרות

ובטל 03-5797096

לציבור קוראינו היקר-הודעה מיוחדת

כידוע לכם אנו מדפיסים מידי שבוע למעלה מ 40,000 עותקים בעברית ובאנגלית. אנו עומדים כעת לרכוש כמות גדולה של נייר לצורך הדפסת הגליונות בחודשים הקרובים.

הרשו לנו לפנות אליכם, קוראים יקרים, לומדי הדף היומי וכל מי שהרעיון יקר לליבו, בקריאה להשתתף עמנו במשימה כבידה זו, להטות כתף ושכם בסיוע לרכישת הנייר. כל תרומה תתקבל

בברכה. **לפרטים: 03-6160657**

ניתן להעביר תרומות לבנק מזרחי סניף 430 מסי' חשבון 360234

לעילוי נשמת

הר"ר

ראובן גומבו

ז"ל ב"ר צבי ז"ל

וזוגי מרת

פראדל גיטל

ע"ה ב"ר שמואל ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

בשורה ללומדי הדף היומי

הננו לבשר לקוראינו, על הוצאתו לאור בקרוב של הספר **מאורות הדף היומי** כרכים ג'-ד'.

הספר מופק לזכרו של הרה"ח ר' **משה יצחק ב"ר אהרן שרגא זיסר ז"ל**, ניתן להזמין בטל: **03-616-06-57**